

ACTIVITATS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS GIRONINS DURANT EL CURS 2023/2024

NARCÍS SOLER MASFERRER

president de l'IEG

En el número 64 dels *Annals*, publicat l'octubre de 2023, vam donar compte de les activitats de l'Institut d'Estudis Gironins des de l'estiu del 2022 fins al del 2023. Aquí esmentarem les que han tingut lloc des de l'estiu de 2023 fins al del 2024, que és quan el volum que teniu a les mans, el número 65, corresponent a l'any 2024, ha estat portat a impremta.

ANNALS LXIV DE 2023

Es tracta d'un volum miscel·lani, de 512 pàgines. Conté setze articles i dues ressenyes bibliogràfiques. Els dos primers treballs són de dues conferències del cicle *Mirades sobre la història de la cuina i l'alimentació a Girona*, que va tenir lloc durant el curs 2022/2023. La de Narcís Soler amb el títol "La incorporació de plantes i animals a l'alimentació humana al llarg de la història" tracta de les plantes i animals que, originaris de terres llunyanes, han estat domesticats i posats al servei de l'alimentació arreu del món. La de Rosa Maria Gil "Posar un plat a taula quan a plaça no hi ha res. Estratègies de proveïment durant la Guerra Civil i la postguerra a Girona" ens parla de les dificultats que tenia la família Masó de Girona per alimentar-se durant una època de penúria.

La resta d'articles tracten sobre diferents aspectes històrics i culturals de la ciutat de Girona o de les comarques gironines. J.M. Nolla presenta la primera part d'un treball sobre la Força Vella de Girona; Tura Clarà Vallès esbrina sobre quin comtat governà el comte Radulf; Josep Camprubí Sensada s'ocupa dels moviments patrimonials de la seu de Girona a l'època del bisbe Berenguer Dalmau (1114-1144/45); Pere Freixes i Camps i Sandrine Victor expliquen les exèquies reials que tenien lloc a Girona al segle XV quan moria un personatge reial, i les cerimònies i l'escenografia efímera que comportaven; Manuel Guitart i Molina s'ocupa de l'ocupació de Girona per les tropes de Lluís XIV

de França entre els anys 1694 i 1697; Inés Padrosa Gorgot estudia les dones impressores que regentaren impremtes gironines durant els segles XVIII, XIX i XX i que tenen obra conservada a la Biblioteca del Palau de Peralada; Carlos Moruno Moyano explica l'extraordinària sequera de l'any 1817 a Girona i les actuacions que es portaren a terme per alleugerir-la, un tema oportú per recordar que la sequera que hem viscut durant el curs 2023-2024 ha tingut precedents; Pep Vila aporta el tercer lliurament del llibre de notes de la família Pérez Claras de Girona (1856-1860); Ernest Martí Clara publica una carta de l'any 1935 escrita pel president de la Generalitat Lluís Companys al gironí Miquel Santaló, i la situa dins del context de les biografies d'aquests dos personatges; Eloi Busquets i Oriol Ponsatí-Murlà presenten també una carta que Carles Rahola dirigí al capitost nazi Josep Goebbels per aconseguir portar el filòsof Hermann Keyserling a fer una conferència a Girona; Jaume de Puig i Oliver s'enfronta al problema d'uns manuscrits desapareguts de la biblioteca de l'Arxiu Diocesà de Girona durant la postguerra; Josep Clara inventaria les cartes de Joaquín Ruiz-Giménez, ministre franquista que derivà a una actitud crítica amb la dictadura, a corresponsals gironins; els germans Daniel, Montserrat i Lucrècia Vivern Lladó publiquen la segona part del seu ampli recull de frases fetes d'ús habitual en una família saltenca, i finalment Jordi Bohigas, Pep Vila i Elara Pi publiquen la primera part d'un diari espiritual de joventut de mossèn Josep Maria Marquès i Planagumà (1958-1959). Segueixen finalment dues ressenyes bibliogràfiques i la relació d'activitats del curs 2022/2023.

Aquests Annals van ser presentats el dia 16 de gener de 2024 a l'auditori Enric Mirambell de la biblioteca Carles Rahola, a les 6 de la tarda, abans de la conferència de Manel Serra de la qual donarem raó més endavant. En va fer la presentació l'historiador Xavier Solà.

CICLE DE CONFERÈNCIES 'LA GIRONA DE LA PRIMERA INDUSTRIALITZACIÓ'

L'Institut d'Estudis Gironins, amb el Museu d'Història de la Ciutat i la biblioteca Carles Rahola ha anat organitzant cadascun dels últims anys un cicle de conferències: 2014/2015: *Carlemany i Girona. Història i llegenda*; 2015/2016: *La Girona de l'antiguitat. De la indigència preromana a l'alta edat mitjana*; 2016/2017: *Joaquim Botet i Sisó, 1846-1917. Un home de la Renaixença a Girona*; 2017/2018: *Llegendes de Girona*; 2018/2019: *La pedra de Girona*; 2019/2020:

Fig. 1. La sala Enric Mirambell a la biblioteca Carles Rahola durant la conferència del dia 16 de gener de 2024.

Caresties, calamitats, adversitats, terratrèmols, pestes, aiguats, setges... El curs 2021/2022 tingueren lloc dos cicles, un sobre novetats arqueològiques, *La ciutat recuperada. Converses sobre arqueologia urbana recent a Girona* i un altre sobre algunes de les obres d'art que es presenten al nou museu remodelat de la catedral de Girona, *Ornamenta ecclesiae. El tresor de la Catedral de Girona*. Finalment el curs 2022/2023 tingué lloc el cicle ja esmentat *Mirades sobre la història de la cuina i l'alimentació a Girona*, dues conferències del qual foren publicades als Annals de 2023 descrits més amunt.

El curs 2023/2024 vam decidir dedicar tant les conferències com les visites a un tema que ha estat relativament poc tractat, com és el de la industrialització de Girona. Recollíem així una proposta del nostre consoci de l'Institut d'Estudis Gironins Xavier Martí, que és qui tingué cura d'organitzar tant conferències com visites, i a qui volem manifestar el nostre agraïment.

Les conferències es van fer totes, com els altres anys, a la sala Enric Mirambell de la biblioteca Carles Rahola, sempre un dimarts, a dos quarts de set de la tarda, i finalitzaven a les vuit del vespre. Per assistir-hi calia inscriure's al web de l'institut o de la biblioteca i van comptar amb un públic nombrós i fidel, que moltes vegades va omplir totalment la sala, de més de vuitanta seients (fig. 1). Les conferències portaren per títol *La Girona de la primera industrialització. Cicle de conferències sobre la societat industrial a Girona*.

En el programa Xavier Martí es preguntava: “Però, hi va haver industrialització a Girona?”, i continuava:

Si hom mira la producció historiogràfica gironina, més enllà d'alguns articles a la *Revista de Girona* i als *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, més enllà d'algun capítol en algun llibre sobre la història de la ciutat i més enllà d'alguna tesi doctoral, la resposta a aquesta pregunta ha de ser negativa. Vol dir això que, a la ciutat dels quatre rius, el fenomen de la industrialització no es va produir? La resposta també és negativa. Si bé no es va donar com en altres ciutats del país, els molins escampats al llarg de la sèquia Monar es van convertir, a partir del primer terç del XIX, en el germen d'una poderosa indústria. El present cicle de xerrades que us proposen l'Institut d'Estudis Gironins i el Museu d'Història de Girona pretén treure l'entrellat de com es va conformar, pas a pas, la Girona del present, tot fent una complexa ullada als diversos factors que van intervenir-hi fins ben entrat el passat segle XX.

Les conferències foren les següents:

Dimarts 3 d'octubre de 2023, *La indústria abans de la indústria a la Girona medieval i moderna*, per Albert Reixach i Xavier Solà.

Dimarts 17 d'octubre de 2023, *L'hospici, la fàbrica més gran de la ciutat*, per Céline Mutos.

Dimarts 7 de novembre de 2023, *Fàbriques i moviment obrer*, per Josep Clara.

Dimarts 21 de novembre de 2023, *Prendre les aigües o quan neix el turisme de masses*, per Joaquim M. Puigvert.

Dimarts 19 de desembre de 2023, «*Comprin!, comprin!*», *el naixement de la publicitat*, per Lluís Costa.

Dimarts 9 de gener de 2024, *Quan els industrials no formaven part de les elits*, per Rosa Congost.

Dimarts 16 de gener de 2024, *No hi ha aigua per a tothom. La portada d'aigües*, per Manel Serra. En el programa de les conferències el dia previst per a aquesta era el 23 de gener. Aquest dia va haver de ser canviat per necessitats de la biblioteca Carles Rahola i la conferència es va avançar al dia 16. Aquest mateix dia, mitja hora abans, Xavier Solà hi va presentar els *Annals de 2023*.

Dimarts 6 de febrer de 2024, «*Fes-me una foto*». *De fotògrafs i retratistes*, per David Iglésias.

Dimarts 13 de febrer de 2024, *Farina, diners i emprenedors en la Girona de principis del segle XX*, per Gemma Domènec i Rosa M. Gil.

Dimarts 20 de febrer de 2024, *El Ter, un riu industrial*, per Joan Llinàs.

Dimarts 27 de febrer de 2024, *Viure a prop de la fàbrica. Veïnats industrials del Gironès*, per Xavier Martí.

ONZE VISITES ALS ENTORNS DE GIRONA

L'Institut d'Estudis Gironins i el Museu d'Història de la Ciutat de Girona també han anat organitzant durant els últims anys uns cicles d'itineraris formats per una desena de visites a diferents llocs per a donar a conèixer aspectes de la ciutat de Girona. El curs 2014/2015 es va dedicar al patrimoni de *Girona en època moderna*, des del Renaixement fins al final del Barroc. El curs 2015/2016 els itineraris es van dedicar a *Girona en època contemporània*. El 2016/2017 es van dedicar a tres temes diferents, quatre itineraris a *Espais d'aigua*, dos a *Espais de literatura* i tres més a *Espais del setge*. El curs 2018/2019, els itineraris es van destinar a edificis gironins poc coneguts on avui hi ha arxius, museus o facultats. El curs 2019/2020 tots deu itineraris es van dedicar a diferents aspectes de la catedral de Girona. El curs 2020/2021 no hi va haver itineraris a causa de la pandèmia. El curs 2021/2022 van estar dedicats a la col·legiata de Sant Feliu de Girona. El curs 2022/2023 per primera vegada vam decidir sortir de Girona i dedicar les nostres visites a llocs pròxims a la ciutat amb el títol *10 visites als entorns de Girona*.

El curs 2023/2024 vam voler dedicar les visites a llocs relacionats amb el tema de les conferències, o sigui, a la industrialització de Girona. Aquest cicle d'itineraris portava per títol *11 visites als entorns de Girona. A recer de la industrialització*. Ja hem dit que foren organitzats pel consoci Xavier Martí, que en el programa deia:

Com escrivia l'historiador d'economia Jordi Maluquer, la raó per la qual la societat catalana va ser capaç d'encapçalar l'extraordinària transformació provocada per la Revolució Industrial es troba únicament en els seus propis trets i en el comportament dels seus homes i de les seves dones.

Un seguit d'itineraris, com a complement del cicle de xerrades que organitza l'Institut d'Estudis Gironins i el Museu d'Història de Girona, ofereix una àmplia visió d'una part del llegat d'aquesta industrialització: del ferrocarril i el seu desenvolupament a les comarques gironines, a la importància del vapor en les indústries tèxtils; del pes del suro a les monumentals farineres; de les colònies a les grans fàbriques o de la ceràmica a les centrals hidroelèctriques encara en funcionament. Vestigis d'un passat recent que va emmotllar la nostra societat present.

Fig. 2. Un aspecte de la central hidroelèctrica Vinyals.

Totes les visites es van fer un dissabte. Els participants havien d'inscriure's al web de l'Institut per assegurar-se un lloc, ja que el nombre d'assistents era limitat, generalment a 25 o 30 persones. Totes van ser dirigides per persones conegedores dels llocs visitats. Foren les següents:

Dissabte 4 de novembre de 2023, *Flaçà. La central elèctrica noucentista de Can Vinyals*, amb Joan Ginesta (fig. 2).

Dissabte 18 de novembre de 2023, *Maçanet. Un poble ferroviari («L'Empalme») i un pou de glaç*, amb Xavier Martí i Arnau Rusalleda.

Dissabte 2 de desembre de 2023, *Celrà. La fàbrica modernista de la Pagans*, amb Josep Micaló i Artemi Rossell (fig. 3). Estava prevista també una visita a l'aeròdrom que es va anul·lar per manca de temps.

Dissabte 16 de desembre de 2023, *Girona. La farinera Teixidor, l'esplendor del noucentisme*, amb Jordi Bosch.

Dissabte 13 de gener de 2024. El programa preveia una visita a Salt, a la fàbrica tèxtil Coma Cros, que no es va poder fer.

Dissabte 27 de gener de 2024, *La Bisbal. El museu de la ceràmica*, amb Xavier Rocas. També en aquesta visita el ceramista Carles Sala ens presentà

Fig. 3. Els participants a la visita a la fàbrica modernista Pagans de Celrà a la part alta de l'edifici.

Fig. 4. Xavier Rocas, director de Terracota-Museu de Ceràmica de la Bisbal, explica el museu als participants a la visita.

Fig. 5. Carles Sala presenta la seva exposició 'D'oller a artista de la ceràmica' que es presentava al Museu de Ceràmica de la Bisbal.

la exposició que tenia dedicada al museu amb el títol *D'oller a artista de la ceràmica*, i ens portà al seu taller (fig. 4 i 5).

Dissabte 10 de febrer de 2024, *Fornells de la Selva. Els carrilets, uns trens no tan petits*, amb Josep Clara (fig. 6).

Dissabte 24 de febrer de 2024, *Palafrugell. El Museu del Suro*, amb Josep Espadalé. En acabar aquesta visita els participants vam poder visitar la fàbrica de taps de suro Trefinos de Palafrugell, segurament la més moderna i automatitzada del seu ram, gràcies a la gentilesa del senyor Joan Ginesta (fig. 7).

Dissabte 2 de març de 2024, *Flaçà. Una colònia paperera*, amb Xavier Martí. Aquesta visita va comptar també amb el testimoni i les explicacions de diverses persones que havien treballat a la fàbrica.

Dissabte 9 de març de 2024, *Anglès. El vapor de la Burés*, amb Albert Roura, regidor de Turisme d'Anglès (fig. 8), i *Osor. Les antigues mines*, amb Martí Furest.

Dissabte 16 de març de 2024, *Girona. El Museu d'Història de Girona*, amb Pere Freixas (fig. 9).

Fig. 6. Visita a l'estació de tren de Fornells de la Selva.

Fig. 7. Un aspecte de la fàbrica Trefinos de Palafrugell.

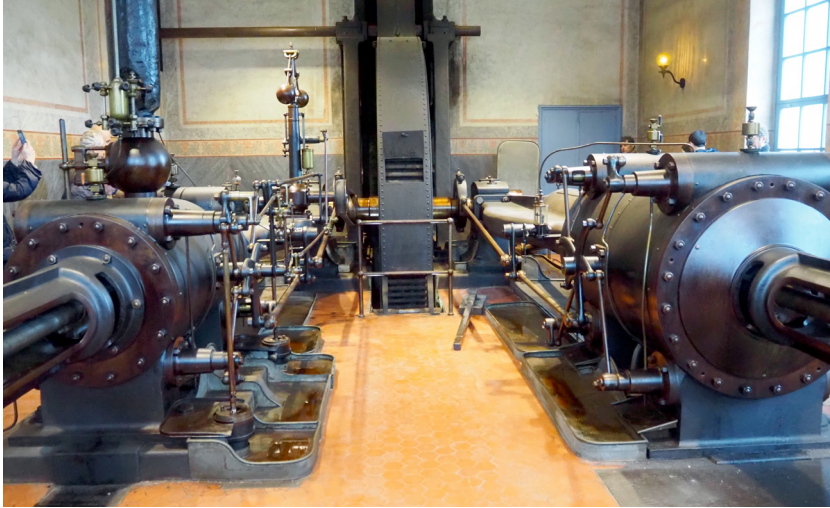

Fig. 8. Màquina de vapor de la fàbrica Burés d'Anglès.

Fig. 9. La visita al Museu d'Història de la Ciutat.

ALTRES ACTIVITATS

La junta de l'Institut d'Estudis Gironins s'ha reunit diverses vegades per preparar les activitats de l'any i les futures, atendre diferents assumptes i anar gestionant la publicació dels Annals LXV de 2024. El dia 26 de juny de 2024 va tenir lloc l'assemblea general de l'Institut, amb l'assistència de la junta i d'alguns socis. Foren aprovats els comptes i la nova junta.